

bpost
P.B. – P.P. / P 001131
6840 NEUFCHÂTEAU --
BELGIQUE - BELGIË

LI RANTOËLE

Limero III - waeyén-tins 2024

Gazete di prôze nén racontrece ki rexhe tos les troes moes eplaideye pal
« RANTOËLE », Soce Nén Recwârlante (a.s.b.l.) k' a skepyî l' an 1996.
Avoû l' aspalaedje del Federåcion Walonreye-Brussele

FÉDÉRATION
WALLONIE-BRUXELLES

Foto Jean-Pierre Van Overmeire

Mwaisse sicrijheu : Lucyin Mahin. Eplaideu responsåve : Pire Otjacques - rûe d' la Hète, 19, 6840 Li Tchesteu - Bureau de dépôt 6840-Neufchâteau.
Pris : 5€. Abounmint 1 an éndjoliike 5€, papî 18 €, les deus 20€, etrindjir 25€, **d'aspalaedje 35€** - å conte IBAN BE74 0682 2043 0507, BIC GKCCBEBB.

Fotos às bouyotes po rire (Li Blawete et l' Djan Goffart)

Po l'size, dj'a-st-atch'té 1 baguète èt 1 kèsse di rodje .

C'est tot l'minme qwè ! Qui va-t-on fé avou tot c' pan la ?

Dj' a rmarké ki dj' aveu on coir d' atlete.
Djans ! c' est dacoird : il est à rpois pol moumint, cwè !
Lanawaire, èm feme m' a tolminme apoirté ene medaye.

Dj'é r'mâquè qui dj'aveu in còrps d'at'lète!

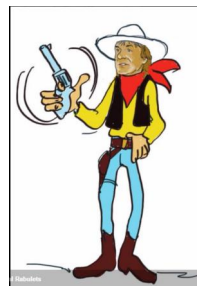
Bon, c'èst d'acòrd : il-è-st-ô r'pôs pou l' momint qwè!

T't-a l'eûre, èm' feume m'a tout d' minme apòrté ène mèdâye!

- Pol shijhe, dj' a-st atchté on pwin francès ey ene caisse di rodje vén.
- C' est do furlangaedje. Ki va-t on fé di tot ç' pwin la !?

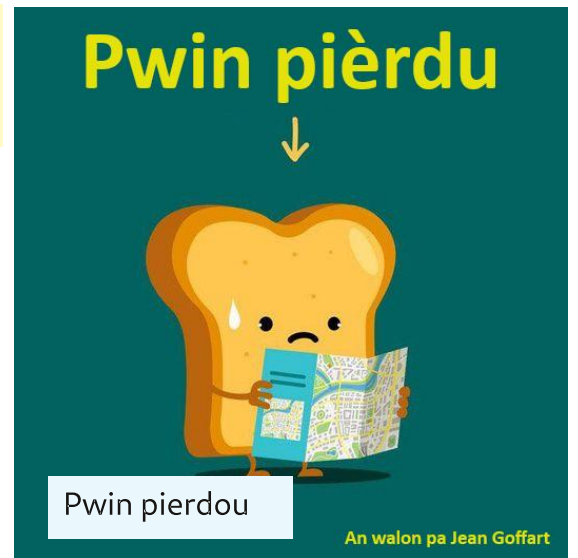

On crolé sins dj'vès..

Lès Mots Walons

L'Blawète

Pwin pièrdu

Pwin pierdou

An walon pa Jean Goffart

On crolé sins tchveas
(Les mots walons da Blawete)

Avou n' téle tchaleû, is-ont Bén fét di pinsér a mète dès vantilateûrs t' t-ô long dès tch'mwins!

- Avou ene téle tcholeur, il ont Bén fwait di pinsér a mete des areyateurs tot àd dilong des tchmins !

Em' feume va p'tête fé l' tièsse, mins dj'aveu fwin!
A ç' te eûre, gn-a pupont d' pèchon dins l'aqwârium!

Èm feme si va ptete mâvler, mins dj' aveu fwin !
Asteure, gn a pupont d' pexhons dins l' acwariom !

Les riscrijhaedjes e rfondou mostrèt ki ci-ci aconté ostant les dnêyes di l' accint d' après Lidje (imådjes di pawene à dzeu) ki do ci d' après Tchålerwè (imådjes di droete). Asteme ! on î repleye telfeye des pus vîs mots ou des pus viyès piceures di croejhete [traits grammaticaux] k' ezès mwaissès modêyes.

Gazete aspougneye avou l' programe Scribus 1.5.8. metou sol sistinme d' operance Linux Suse.

Advins (I)

Coviete (Jean Cayron & Jean-Pierre Van Overmeire)

Fotofâves (Christian Thirion & Jean Goffart) p. 2

Vôtaedjes po Nameur & Brussele (Dj. Seraing) .. p. 3 & 5

Co sol novea Hitler (Lucyin Mahin) p. 4

So mo des spôts (Jean Goffart) p. 6

Pormoennåde dins les Pouyes (Laurent Dabe) p. 7

Lére des lives a 14 ans (Souzane Mahin) p. 8

Belès-letes

Li tiesse di robete (Joselyne Mostenne)p. 9-10

Istweres di tchesse (II) († L. Baijot / G. Gilquin / M. Dardenne) p. 10-11

El sondje da Verlinne (José Schoovaerts) / So l' aite (Raphaël Zander) / Bates di cok (Lucyin Mahin) / Moudes amon les Greks (Jacques Desmet) p. 11-12

(Shûte p. 18)

Ratacaedje

Vôtaedjes 2024

Les politikîs walons n' ont nén trinné. Fât erconoxhe ki les rzultats des vôtaedjes ont bén aspalé a mete so pî on govienmint.

Lgn a k' deus pârtis k' ont wangnî : li Mouvmint Rfômrece (MR) eyet Les Egadjîs (LE). Les ideyolojeyes di ces deus pârtis politikes la èn sont nén pâr diferinnes.

Redjon = kiminâlté

Come tins del dierinne termene, les mouvmints politikes al tiesse do govienmint redjonâ, c' est les minmes ki les cis al tiesse do govienmint del cominâlté.

El minisse-prezidint del Redjon, c' est Adrien Dolimont. Èm-n ome, il a raddimint crexhou dins l' monde politike. C' est eto onk des grands soçons do menir liberâ : Georges-Louis Bouchez.

Do costé del Federâcion Walonreye-Brussele, c' est Élisabeth Degryse ki moenne l' oto. C' est ene mevrawe des institutions crustinnes bedjes.

Come cwè, on pout candjî d' couleur, on pout candjî d' no tant k' on vout, on rvént todi al linse [*ligne de départ*]. L' oûsse piede ses poyaedjes, mins nén ses manires.

Ercruter les minisses

Les prezidints des deus mouvmints politikes ont mostré k' i savént rcruter. Mins nerén, tchaeconk a s' môde.

Amon les bleus foncés, on inme mî d' cachî so mer et so tere après des rlomêyès djins : Michel De Maegd, Hadja Lahbib, Julie Taton eyet Marc Ysaye. C' est l' veur k' avou des sfwaits, on skete li barake âs vôtaedjes. Après, on voerè bén. On n' sait s' i s' fât rafiî u s' ragranci avou ces-la.

Dé les crustins, on inme ostant d' sondjî po ene longue termene.

(Shûte p. 5)

Abondroets

Les scrijhaedjes del Rantoele (rifondou et mwaisse modêye) sont-st eplaidîs dizo libe licince CC-BY-SA 4.0 des Wikipedia.

Insi, i pôront esse rimetous sins rujhes sol waibe di tecses « Wikisourd », et rashonnés sol pådje del sicrijheuse u do scrijheu. Avou ça ki, s' i gn a deus modêyes (Feller et rfondou), elle î seront todi trosseymint eterloyeyes.

Les textes normalisés publiés ici et leurs originaux sont sous licence de libre utilisation CC-BY-SA 4.0. Ainsi, ils pourront être republiés sur le site de textes wallons « Wikisourd », où ils seront élégamment rassemblés par auteur. Les différentes versions éventuelles (Feller / rifondou) y seront interliées, permettant de passer de l'une à l'autre en un seul clic.

Les rcetes po lére li rfondou

xh se prononce généralement ch et jh se prononce j (les 2 se prononcent h a Liège, ich-lautés ou ach-lautés en fin de syllabe en Haute-Ardenne); le suffixe -ea (fr. -eau) se prononce -ia ou -ê; én se prononce én à Charleroi, mais plus généralement in, et aussi é (Ouest-wallon, Ovifat) ou îⁿ (La Louvière, Écaussines); ae se prononce généralement a (è à Liège, â à Charleroi dans le suffixe -âdje); oe se prononce généralement wè (eû à Liège, mais aussi è, û, ë, wa, ou etc.); ey se prononce èy à Liège et îy ou î ailleurs; sch se prononce sk ou ch (mais h à Liège); oi se prononce wa ou wâ à Namur, wè ou wé à Liège, ôⁿ à Charleroi et ou à Nivelles, â se prononce au, â ou â selon les régions; ô se prononce souvent ôⁿ (presque on) mais ô ouvert a Namur (noté au), ou à Nivelles, Fosse-la-Ville et en Haute-

Sûre; sh se prononce ss à l'Est et ch à l'Ouest; oen se prononce souvent on à l'Est et win à l'Ouest.

(e)nd(è) (fr « en », partitif) se prononce (è)nn(è) sauf à l'Ouest où il se rend par 'dd(è) (simplifié en d-)

En wallon unifié, tous les E internes se prononcent è. remantchî = rêmantchî; retchessî = rêtchêssî. La lettre é ne s'écrit que si elle représente un phonème du wallon : cerjhe, tuzé, singlé. Non si elle provient d'un calque du français : prezinter, republike (lire è).

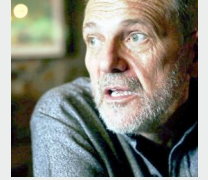
Les voyelles i, u et ou se prononcent presque toujours longues devant une consonne voisée (b, d, dj, g, jh, v, z), r et y.

Un espace typographique suit toujours une apostrophe; il n'y a pas d'apostrophe ni d'E muet internes. Ces deux règles étaient déjà d'application dans le Dictionnaire de Bastogne de Michel Francard (1994).

Eternâcionâ / Istwere

Co so les Hitler (1944 / 2024)

Mande escuze às cis et cenes ki ça nelzî plairè nén ki dj' rihazixhe li clâ [insister à nouveau] (loukîz l' Rantoele 109 al minme pådje).

Mins, djans ! dji croe k' on-n' a nén l' droet di fé l' robete di croye [jouer les beni oui-oui] divant des sfwaitès waeraxhreyes.

1944 e l' Walonreye

Les Almands ocupèt l' payis dispu cwatre ans. Dispu deus troes ans, li Rezistance s' a rafoirci. Dispu les bwès et les cinses metowes lon erî la k' il ont leus camps, les makis atakèt les sôdârs almands. Pacô eto des mitan civils come les vîs lanchturnes (ancyins sôdârs di 14 metous po sorwoeyî les viyaedjes). Dj' a-st oyou dire on cas a Libin.

Les Almands ni fwaynut ni ene ni deus. Po èn almand touwé, on prind dijh u vint omes (nén des cmeres ni des efants) et on les fuzeye. Come a Binde (dilé Nassogne).

Cwand on lzî racuze on maki, i l' assidjèt a tote ene trope, dijh côp dpus d' omes, et touwer les makizârdz disk' à dierin. Les cis ki sont-st apicîs-sont bôreatés [torturés] a moirt. Les mâjhons des makizârdz sont broûlêyes, mins après awè fwait rexhe les occupants. C' est Madi Dorcîmont, l' enondeuse des scoles di walon d' Bive, ki nos l' a raconté co cint côp, veyanmint k' ça a-st arivé a s' pa, et k' leu ma-naedje a stî rayi [détruit par les flammes].

2024 a Gaza

Ûtante ans pus târd, minme pantomime, mins co pus waeraxhe. Po, boutans, 400 Israyelis touwés, nosse novea Hitler si rvindje et dzindjner [éliminer] 40.000 Palestinis di Gaza. Et brâmint des femes et des efants. Come d' efet, c' est les mâjhons et les scoles ki sont bombardêyes. Li payis etir est distrût. Les djins crevèt d' fwin. Sorlon l' FAO, li pô-

magne des efants a crexhou di 300 âcint inte li bontins et l' esté.

Les civils, on lzî dmande d' evacouwer leus mâjhon, et d' aler dins des « zônes waeranteyes ». Mins ki nel sont gote. Ces zônes la sont bombardêyes tot come les ôtes. L' escuze : gn a des cintes di cmandmint do Hamasse.

E l' Cisdjordaneye

Dj' ô, enute à posse, d' ene rapoitresse e l' Palestene:

« L' ârmêye israyelyinne a assidjî des veyes di Cisdjordaneye, come Djenine et Toulcarem. Avou des batayons etirs et des francs tireus. Gn a on drône k' a touwé cwate Palestinis dins ene oto. Ene ôte atake a vizé ene mâjhon et gn a yeu set moirts. So ç' tins la, gn a des buldozêrs ki distrujhèt les voyes et les bastimints publiks. »

Sorlon l' Unrwa (adjince di l' ONU pol Palestene), gn a yeu on (1) touwé tos les djoûs e l' Cisdjordaneye dispu li cminçmint des macsâdaedjes e moes d' octôbe di l' anêye passêye. Dji di

« macsâdaedje » [destruction] et nén « guere », pask' ene guere, ça supôze deus ârmêyes ki lûtèt foirt à foirt, avou des tanks et des fiziks des deus costés. Nén des machenes ki djondèt des rezistants à mitan des civils ey e plin cour des veyes et des viyaedjes.

Djans, Hitler aveut ddja fwait come ça avou ses robots (V1 et V2) et ses chrapnels [bombe-grenade].

Reyaccions des payis

Sins s' djinner d' ene faflote, Israyel ala touwer des moenneus do Hamasse et do Hezbolla dins des payis etrindjirs, a Beyroute et

Teheran. Et les Amerikins dijhît, sins rire : « Pôve pitit payis ! Il ont l' droet di s' disfinde conte les terorisces, edon ? ». Et i les ahesnut [leur fournissent] avou des bombes tant k' i vlèt. Et-z evoyî des poite-avions e l' Mîtrinne Mer, po si padecô l' Iran atacreut.

Bayden a bén sayî d' fé ployî Netaniahou et dmander èn ahote-feu [cessez-le-feu] a Gaza. Sins rzultat. L' ôte lyi a rî à nez, ey esse riçû à Congrès, ey aler passer l' wekene amon Trump.

E l' Urope, gn a sacwants payis k' on stî coraedjeus assez po ricnoxhe l' estat d' Palestene, come li Norvedje et l' Espagne. Mins pôront i siner des « acoids d' etraidance militaire » avou lu, come i gn a avou l' Oucrinne ? Portant c' est l' minme estance d' on payis evayi pa s' vijhén !

Gn a dipus d' céncwante payis k' ont stî temognî aL Hâye divant l' Coû eternâcionâle di djustice. On dossî prezinté pal Nonne-Afrike. L' instance a djudjî l' ocupâcion del Cisdjordaneye et d' Gaza foû lwè. Mins ça n' oblidje a rén...

Dins l' Istwere

Dji n' sai nén si dji vos a ddja djâzé del fén do Rweyâme crustin d' Djeruzalem. Il aveut stî askepyî pa « nosse » Godfwè d' Bouyon. Li dierin grand rwè, c' esteut Raimond d' Toulouse, on waeraxhe djamây parey. Il vleut distrure tos les muzulmans. I saya d' aler ataker l' Meke. Al fén, il ala livrer bataye a Saladin. C' esteut e 1176. Vos léroz l' shûte sol Wikipedia walon.

Mins... Saladin, lu, aveut reyussi a rashonner tos les Arabes...

Lucyin Mahin, li 29 d' awousse 2024

Walonreye / Beldjike / politike

Vôtaedjes 2024 (shûte del pådje 3)

Aveur tchoezi Élisabeth Degrise ervént a prover k' on tuze pus po l' avni ki po l' prezint. Aveur tchoezi Yves Coppieters rivént ossu a prover k' on n' roveye nén l' erî-tins [passé] ki, télcôp, n' est nén rglatixhant.

El gâtche

Çou k' on lome li « gâtche », leye, elle a tcheyou dins l' aiwe. Li Pârti Socialisse a pierdou ses marones. Après awè stî à govienmint des ans eyet des razans à long, c' esteut tolminme a prevey. Sins conter k' les rodjes sont pus djondants del lete « P » ki del lete « S ». Pont d' mirâke !

Po Ecolo eyet l' PBB, c' est granddimint d' leu fâte. Les vetes ont tofer creyou k' l' ecolodjeye, c' esteut ene afwaire di taeyes [impôts]. Sicroter des çanses à peupe, ci n' est nén d' l' ecolodjeye. E prindant l' Ecolo eyet l' PBB dins l' minme saetch, on pout radjouter k' el wokisse n' els a nén aidî. Li gâtche a candjî, mins ci candjmint la dimeure sibarant; veypus : incompreyinsibe. On rvént a s' dimander si les gâtchisses sont todi d' gâtche ? Li gâtche k' a todi vlou pus d' ewâlisté eyet d' etraidance. Les mots toûnut, les definixhas eto. L' idêye actouwele del « gâtche politique », leye, ni toûne nén bén. Ele toûne minme a rén. Ele ni dene pus rén, âré l' tournisse.

Les rzultats des dierins vôtaedjes, come les etrevéns inte li moes di djulete eyet l' ci d' octôbe, vont sey mwaïsses.

Al fén d' l' anêye, i va gn awè les eleccions comunâles eyet provinciâles. Kimint çki ça va tourner ?

Mins, ki ça vâye come ça vout, e 2024, on n' riloucrè waire âs ptits vôtaedjes. Avou les grandès eleccions k' on a yeu, on a purade les iys so l' avni del Waloneye, mins ossu so l' ci

del Beldjike.

Votaedjes federâs

Unis, c' est la l' foice, dit-st on. Oyi, mins cwand on tome d' on boigne so èn aveule ?

Si les Walons ont ddja leus deus govienmints aprestés, ci n' est nén l' cas po tertos. El Beldjike, leye, n' end a co pont.

Li saye De Wever

Li rwè Flipe I a decidé d' lomer Bart De Wever, po-z arindjî les bidons. Kéne idêye do rwè d' aveur sitî lomer èn ôlakeu parey ! Ces deus omes la ni pretchèt nén po l' minme eglijhe. Âdzeu do marchî, djans, âdzeu d' esse èn ôlakeu, li mayeur d' Anverse, c' est eto on fameus payârdisse [opportuniste]. I n' si sait djoker d' ermagnî s' parole. Vacobén k' el mission De Wever ni s' a nén passé comifât po lu.

Pocwè, don, l' aveur sitî lomer, di dj' ? Est çki li rwè a vlou djouwer avou ses aburtales, tot savant bén ki c' esteut ene mission impossibe ? Est çki li rwè l' a tchoezi paski c' est li prezidint do pârti avou l' pus di vôtés ?

Fât tolminme dire à roy ki les movmints flamingants ni sont waire peupreces [populaires]. Nén fok e l' Waloneye romane, mins eto dins les dijh-nouv comenes del Redjon brusselwesse. Nén dpus k' e l' Waloneye tîxhon-câzante.

I nos shonne k' el Bart, i vleut vraiymint tot fé tot seu. Lu ki vleut peter evoye del Beldjike, i gn a nén co ene cwézinne d' anêyes, asteure, il a rtourné s' camizole. De Wever vout l' confederalisse.

Li confederalisse bedje, c' est ene manire di côper ene poere e deus k' on a ddja côpé e deus. Li diferince, c' est k' el deujhinme côp srè mia k' li prumî, dit-st i.

Enute, Flipe a-st egadjî

Maxime Prévot. C' est dedja ene sakî k' a dpus les deus pîs so tere. Mins nerén, li prezidint des crustins nonnreces doet co ovrer come on foyon po mostrer âzès Bedjes k' i sait arindjî les bidons.

Djans, dandjreus k' Maxime Prévot ni srè nén l' dierinne djin lomêye på roy po-z askepyî on govienmint federâ.

Dispu 1970 et disk' e 2024, les institucions bedjes ont divnou si télmint ene syince k' i fâre bénrade set doctorats po comprinde leu rotaedje.

Govienmints possibes

Si l' payis da Jacques Brel se-reut co èn Estat unitaire, mete on govienmint so pî âreut yeu stî pus âjhey. On-z âreut plou aveur on govienmint di cintet-droete avou septante-shijh sidjes so les 150. On âreut yeu prins les liberâs, les crustins, eyet l' pârti da Bart.

On nd âreut plou eto aveur onk do cinte avou nonante sidjes. Il âreut falou saetchî l' N-VA evoye po l' ricandjî avou les socialisses eyet les ecolodjisses. Dj' ô bén : erfé on deujhinme Vivaldi.

Dazâr ki les deus pârtis walons ki sront à federâ, ci serè li Movmint Rfômrece eyet Les Egadjîs. E l' Flande, avou l' movmint politique do cintin-nî braibançon, i fâre fé avou l' Vooruit – li novea no des socialisses flaminds. Eyet avou les crustins, k' ont wârdé l' orandje come couleur. C' est çoula li pordjet ki djômêye pol federâ : on govienmint Arizona.

I n' mancreut pus k' li Vlaams Belang k' esteut al deujhinme plaèce âzès vôtaedjes.

Nén dandjî d' vos fé on dessén po comprinde pocwè k' i gn a nolu k' el vout al tiesse d' on govienmint del Beldjike.

Djîle N. Seraing, li 23 d' awousse 2024.

Les tchafiaedjes do Ptit Louwis (71)

Brâmint des spôrts

« Cwand dji pinse k' i gn a des djins ki n' voeynut nén voltê les spôrts ! Pont d' tchance, ca il ont stî siervou èç-n anêye ci. Mi, dj' a tot waitî dins l' boesse âzès imâdjes !

Dj' a tot waitî, ça vout dire el tchampionat d' Urope di fotbale, el tou d' France eyet les Djeus Olimpikes. »

Sacré Ptit Louwis va ! Mins â trefond d' mi-minme, dji pinse come lu !

Tchampionat d' Urope

Tot a comincî avou l' tchampionat d' Urope e-n Almagne. À cominçmint, on l' lomève « el cope Henri-Delaunay », do no do ci k' a yeu l' idêye. El cope a stî metowe e tchmin e 1960. Adon,

elle aveut stî repointêye pa l' Union Sovietike.

Èç-n anêye ci, c' est l' Espagne ki l' a wangnî e batant l' Ingleterre. C' est l' cwatrinme còp k' il ont l' ocâzion di l' awè. Po l' pitite istwere, seuxhoz k' i gn a k' on mierseu djouweu ki nd a djouwé shijh. C' est Cristiano Ronaldo, el Portuguès. Eyet c' est lu eto k' a l' ercòrd di balons metous dins l' gayole avou 14 còps.

Eyet no payis laddins ? O ! ebén, ça n' a nén co stî l' djoye. Do contraire, minme !

Il ont stî metous foû e l' ûtinme di finâle, el prumî d' djulete, onk a rén, pa l' ekipe di France. Et sins awè waire mostré di belès afwaires. Ki ça fouxhe l' etrinne, oucobén minme câzumint tos les djouweus, il ont stî tertos kritikés. Et ci n' esteut ki d' djusse.

Toû d' France

Po shure, eyet minme e parolele durant sacwants djoûs, el tou d' France s' a lancî el 29 di

djun di Florance, e-n Itåleye, avou ene etape di 206 kilometes. Gn aveut deus favoris : Tadej Pogacar eyet Jonas Vingegaard. L' Eslovake a tota-fwaitmint dominé tote el couÛsse sins vraiymint esse trecassî pâ deujhinme.

Mins ns avéns on Bedje k' aveut ene miete d' espwer. C' esteut Remco Evenepoel. Po s' prumî tou d' France, il aveut dins l' idêye di fini dins les 10 prumîs. Il a fwait brâmint mî pusk' il a fini troejhinme e-n atacant sacwants còps. Il a eto wangnî ene etape ey a metou l' blanke cazake do meyeu espwer. L' ancycin djouweu d' fotbale d' Anderlek a vraiymint yeu ene boune idêye di tchoezi l' velo. I doet co dvini meyeu dins l' hôte montagne, mins il est l' espwer po l' velo e l' Bel-djike.

Ey i pôreut ptete bén esse el shuveu da Lucyin Van Impe po repoirter el Grande Crole dins les anêyes ki vegnnut.

Djeus olimpikes

Po shure, nos nd arivans âs Djeus Olimpikes, ki s' passént èç-n anêye ci e l' France.

Gn av cint ûtante esportifs ey esportives bedjes k' ont cachî di griper dissu les montêyes d' on podiom. Nosse comité olimpique aveut l' espwer k' ene dijhinne di medayes tchairént dins l' saetch di no payis.

Nos cominçrans pa Remco Evenepoel k' end a yeu deus

eyet d' ôr, cobén : po l' ciclisse so rote eyet eto â conte-el-monte individuwel mon les omes.

Nafissatou Thiam, leye eto, est tchampionne olympike po l' troejhinme còp e-n eptatlon

Po shure, gn a yeu shijh di bronze avou Wot Van Aert e velo sol voye, Gabriella Willems e judo di moens di 70 kilos, Lotte Kopecky dins l' velo e lene, Fabio Van den Bossche so l' omniom velo et Sarah Chaari e tecwondo. Eyet, e-n eptatlon, Noor Vidts. Tant k' a Bashir Abdi, c' est l' couleur di l' ârdjint ki lyi a dût.

Gn aveut des grands espwers avou l' hokè dissu l' yebe mon les omes, mins les djeus s' ont djoké po yeusses après leu pârteye conte l' Espagne.

Dins les djeus did divant ces-ci, no payis aveut rascoyî des medayes avou les tchvâs. Mins roci, nos sténs lon erî par-drî les ôtes.

E l' djimlastike, ci fourit ene miete trisse po Nina Derwael ki s' continta del cwatrinme plaeece, troes ans après s' tite olimpique a Tokio.

Les Tornadosses ont raté l' podiom eto.

E basketete, les cmeres des Belgians Cats ont stî eliminêyes e l' dimeye finâle.

Mins les dijh medayes sont la, tot djusse.

Jean Goffart, el 13 d' awousse 2024.

Tourisse

Les Pouyes

Nonna, dji n' so nén pouytî ! Mins, dj' a stî tot âdzo d' l' Itåleye, dins l' talon dol Bote, do 19 â 30 di may.

C' esteut l' bon moumint, avou des timperateures di 23 a 30° et do solea, adon k' i ploût tot l' tins a radoxhe e l' Waloneye.

N' î alez nén tins d' l' esté : c' est po-z î fonde come do boure dins ene paile. Avou ça k' i gn a del djin come dins on copixhî.

Alberobello

Po Bén vey comint k' les djins d' l'avå viként dintins, dj' a dmore ene samwinne a Alberobello, dins on « trullo ». C' est ene viye mājhon d' pires sins moirtî, blankeye avou del tchâsse et on toet d' pires a copale [conique].

Alberobello, c' est ene veye magnifike avou, â moens, 1500 « trullis ». Rén ki po vey ça, ça vât les poennes.

Ôtès veyes

Dj' a stî disca Matera, vey les « sassis » (mājhons troglodites). Gn a k' ene plaee pa (grosse) famille, sins aiwe ni saiwaedje [égout]. Et gn aveut 15.000 djins ki viként laddins, dins des trôs.

« Li blanke veye » si lome Ostouni. Blanke a cåze del tchâsse ki vént del castinne

[calcaire] k' i gn a pattavå dins les Pouyes. I fât vey li plaee del catedrâle avou « l' Âtche Escoppa » et li « Palazzo Ves-covile » – tén ! c' est cåzu Ves-keveye [Vesqueville] – li palâ d' l' eveke. Nén lon, i gn a Loco-tondo ki vout dire « rond tier ». Come d' efet, tote li veye toûne âdzeû do tier ! Et c' est tot blanc, la ossu.

Si vos ôz trop tchôd, moussîz dins ene des pus bèlès grottes d' Itåleye, a Castellana. Troes meye troes cint cwarante-ût metes longue.

Nén lon d' Alberobello, a costé d' Monopoli, i gn a Polignano a Mare k' est adjoké su les falijhes di tawea [turf].

Âdzo, i gn a des grottes cwar-sikes. Et, â mitan did tot, ene trawêye avou ene pladje : li « Cala Porto ».

Adriyatike

Al fén do moes d' may, dj' esteu pus bas ki Lecce, a Torre dell Orso, â boird di l' Adriyatike. Ci mer la mostere troes sôres di bleu. Si aiwe est fene prôpe : on voet l' fond. Et i fjheut ddja bon s' î bagnî. Djusse a costé des « Due sorelle » (deus sours) : des grossès rotches ki s' rishonnèt.

A vey ossu : « la grotta della poesia ».

Mins ké bea cwén, edon ?

Lecce merite Bén si no di « Florance do sud » avou li « Piazza del duomo », li bazi-like « Santa Croce » (del din-tele !), li teyâte et l' amfiteyâte romins, et co, et co.

Leus bons amagnîs... et aboeres

Si vos alez dins les Pouyes, i fât boere leu rodje vén : li « Primitivo » u li « Negro Amaro ».

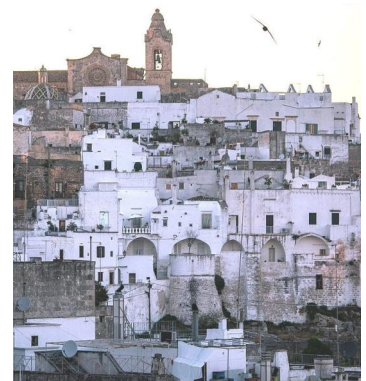
Sayîz ossu les « taralli » (leus biscûtes), li « burrata » (froumadje), les « bruschettas ». Ene des meyeuse, c' est – por mi – li cene avou d' l' avocât et do djambon crou.

Et Bén seur, vos gostêyroz ossu leus pidzas. A des plaeces, i l' siervèt â mete !

E moes d' may, les cerêjhes estént ddja bounes a magnî. Dji m' end a fwait peter !

Al fén, cwand vos ôz sopé, dimandez on limontchello u ene grapa : ça fwait raviker !

Laurent Dabe, li 15 di djun 2024.

Alberobello : mājhon d' setchès pires avou des toets d' pire a copale (a hintche : foto Laurent Dabe; a droete : foto Acquario51 (libe licince Wikipedia))

Ostouni, li blanke veye (foto Frank libe licince Wikipedia)

Lingaedjes / economeye

Câzans d' mes lijhaedjes

Les djonnes d' asteure sont todi so leu sûtifone. I n' lijhèt nén ddja dijh pådjes so tote ene anêye !

Tant k' a mi – sins fé del tancami [*de la quant-à-moi*] –, dj' a apris a lére des lives so m' sûtifone.

Mes consieus

Dins nosse djermêye [*génération*], gn a brâmint des djonnetes et des djonneas ki rwaitèt « TikTok ».

Cwè çki c' est d' ça po àk ?

C' est ene rantoele di soçnaedje k' a stî metowe so les fis pa les Chinwès. Elle est brâmint kritikêye. Mins mi, dj' end a d' keure. Paski dj' î sai trover raddimint çou k' dj' a dandjî.

Metans : des lives.

Avou ça ki c' est vola ki dj' a-st aprins l' inglès. Tot schoûtant les videyos inglès-câzants di des inflouwinceus. Neni, gn nén k' des Amerikins so Tictok. Gn a des djins d' pattavâ. Metans des Arabes, des Aziyatikes et des Uropeyins.

Bén seur, i n' fât nén schoûter k' on seu inflouwinceu. Li ci ki n' ôt k' on son n' ôt k' ene clotche.

Mins rivnans a nos lives.

Come di djusse, les inflouwinceus vos vont atâvler des lives e-n inglès, paski c' est l' lingaedje di ûtante âcint des tictokeus et tictocresses.

Divant d' esse so Tictok, dj' n' saveu djusse ki l' inglès di scole (dispu l' cwatrinme primaire). Avou ça ki, deus ans à long – dj' aveu ene nouvinne d'anêyes – dj' a polou shure les scoles di vacances d' on Cinte Amerikin às langues. Çou ki m' a arotiné avou l' accint amerikin (foirt diferin di l' accint britich di mes profs).

Mins dji m' a co brâmint amidrê djusse e schoûtant les videyos so Tictok. Et responde tenawete.

Ça fwait ki dj' m' a sintou

capâbe di lére des lives dins l' lingaedje Chespire. Dji trouve ki ç' lingaedje la a brâmint des mots po dire totes sôres di sintimints.

Kimint tchoezi ?

Dj' a waitî les lives ki s' vindént l' mî [*best-sellers*]. Dji voe evi les romans a l' aiwe di rôze, k' i sont ddja dins les bresses onk di l' ôte après dijh pådjes. Ça dvént rade ene istwere avou des sinnes às cawetes et racawetes des pus pelantes. Dji n' inme nén dpus les lives di sbarance [*thrillers*]. Ni l' syincefiction.

Dji lé voltî des paskeyes ki s' passèt dins l' vrai monde et a l' eure d' enute [*temps présent*].

C' est insi ki dj' a toumé so on live da Ana Huang, « King of wrath » (li rwè del mwaijhe oumeur).

Li mwaisse persounaedje, c' est Viviane. Po les omes, c' est Danté, ki poite on sfwait ptit no paski c' est èn Itâlyin.

Li pere da Viviane, c' est on novea ritche, dabôrd ki Dante vént d' ene viye famille bordjoesse. Li pere a maryî si pus viye des feyes di foice dins l' famille do rwè. Sifwaitmint, il vout maryî Viviane a Danté. Mins ces deus la sont todi higne et hagne, dispu leus accoirdances.

Eyu l' lére ?

C' est nén l' tot d' tchoezi. I fât co trover eyu l' lére. Dj' a cminci so m' sûtifone. Ca dj' aveu trové li PDF do live so ene waibe lomêye « Ocean of PDF ». Mins dj' a yeu vite mâ mes ouys a bignî so on ptit cwâré d' waitroûle. Ça fwait : dj' a decidé d' atchter ç' live la so papî.

Mins gn aveut deus rujhes. On live come ça, ça vât 250 a 300

dirams (25 u 30 uros), çou k' est brâmint por mi. Deujhinmint, gn a pont d' livreye dins l' viyaedje (do Marok) eyu k' dji dmeure. Et minme e l' veye, on n' a motoit waire di tchance di trover on live e-n inglès dins ene livreye.

Mins l' Bon Diu n' avoye djamây li fa sins l' sorfa [*la Providence veille sur moi*]. Dji rwaitive les videyos d' ene tictocresse marokinne ki caze so les lives d' inglès. Elle a brâmint des shuveus [*followers*] mins waire di comintâres (adon, elle a l' tins d' les lére). Dji lyi a dmandé wice k' elle atchtéve ses lives. Ele m' a dné li pådje Astagram d' ene societê-djermôn [*start-up*] ki vind des lives ricopyîs, meyeumartchîs. On n' sait wice k' i sont, mins il est scrît k' i savèt livrer dins totes les veyes. Et on n' paye k' à moumint k' on rçût l' live (come ça, on n' sait esse djondou).

Dins totes les veyes ? Åy mins mi, dins on viyaedje, sabaye ? Dj' elzî a dné mi adresse et il ont dit k' i l' savént avoyî l'avâ (paski c' est a costé d' ene grand-rote di grand passaedje). Faleut djusse payî ene rawete di 2,5 uros. Paski ci n' est nén zels ki vont livrer djusse des lives. C' est ene ôte pitite societê d' apoirtaedje a domicile di totes sôres di martchandijhes kimandêyes so les fis [*en ligne*].

Leu pris ? Ça dipind del sipe-xheur do live. Li minne fijheut 350 pådjes, po 9,7 €.

Gn a co meyeumartchî. Dj' a trové d' astcheyance li 4inme live del rîlêye, « King of sloth », po 6 €. C' esteut dé on ptit boukinisse ki hâynêye ses lives al tere, mins a Rabat.

Souzane Mahin (avou on côp di spale do mwaisse sicri-jheu) li 22 d' awousse 2024

Li Rantoele às belès-letes

Limero 66 (rawete al Rantoele l° 111, erî-sâjhon 2024)

Ene ouve ni vât ki po ostant k' ele soeye li djusse et vrayi temoen di s' tins. L' oteur walon doet esse modiene, et l' pus hardeye idêye nel doet nén rbouter. À contrâve, el doet rcweri (Lambert Lemaire, adrovaedje do 49e anouwaire del soce « Les oteurs walons », 1964-1965, p. 24).

Li tiesse di robete

Elle end a fait del voye ! Curieuse, nosse djin, di discovri et d' aprinde les pondants et les djondants di tos les mestîs k' elle a tchoezi d' fé. Pask' ele n' âreut sepou passer tote si vicâreya a fé et rfé les minmès djesses âd dilong des djoûs, des samwinnes et des moes... C' est insi k' on meurit, dit-st ele, k' on drouve si tiesse...

Nos estans a Brussele. Janine î dmeure, et-z î ovrier. C' est s' cénkinme mestî, rén k' ça, mins ké mestî ! Ene soce ki n' cwirt nén a fé des cwârs (S.N.R., soce nén recwârlante) et ki n' aide ki les djins ki n' ont câzu rén po viker. Li côp d' mwin est gratiss prodeyo.

Dins totes les bzognes da Janine, foirt diferinnes, i gn a ene ki lyi plait vrayimint bèn : adjinçner l' djournêye des plonkîs (plombîs).

Djustumint, vo l' la. Ele vos l' va espliker.

— Ây, bèn voltî ! Mande excuses, savoz, mins gn a l' telefone ki xhiltêye...

— Alo, bondjoû, nosse dame, dji vs soune paski dj' a dandjî d' on côp d' mwin po m'-n aparey ki tchâfe l' aiwe.

Li vwès et l' câzaedje fwaiynu pîns a ene comere conoxhowe lådje et long : « Madame Chapeau ». Po dire li vrai, ele ni s' lome nén insi, mins bèn Amélie Vanbeneden.

Ele li dit leye-minme dins l' pîce « Bossemans et Coppenole » : « *Ça est les crapuleux de ma strotje [rouwale] ki m' appellent comme ça, parce que je suis trop distinguée pour sortir en*

cheveux [a dfûle tiesse]. »

— C' est cwè, vosse rujhe, nosse dame ?

— Bén vola, dj' a-st on bolêr, l' aparey po tchâfer l' aiwe, don, k' a ene tiesse di robete. Et il est e pane ! Gloupse ! (dj' avale mi raetchon).

Dji n' sai cwè pîns, vormint. Dji so so l' incertin ; ça m' schôpeye ; ça m' gateye. Dji tuze et ratuzer et... li comere, leye, ratind, bèn pâjhirmint.

Motoit bèn k' ele s' î conoxhe mî k' mi dins l' ploncreye. Portant, dj' a stî bèn scolêye pa les plombîs.

Oudobén, c' est surmint ene laide pane, foirt laide ! Dji dirè minme ki ç' drole d' aparey la dimande k' on-z î rwaite bèn comifât pask' i gn a on fier ki clape dins l' atelêye !

Mondiû todi ! et si les dints del robete vinèt a côper nete li tuyo d' intrêye do gâz, tot va peter. Et nosse « Madame Chapeau », cwè çk' ele va divni, li pôve djin ? On rapoitreut ses oxheas dins ene banse !

— Alô, nosse dame, vos estoz co la ? M' etindoz ? » C' est l' comere do tchâfaedje patrak ki si dmande cwè.

Ele ni s' dote nén ki dji tuze tofer a l' aroke et ki totes les sôres di robetes passèt dvant mes ouys. Et i gn a des peclêyes :

« Li Blanc Lapén » des aviretes d' Alice à Payis des Merveyes, ki saetche todi s' monte di s' djilet pask' il a peu d' esse târdou.

« Bugs Bunny », li bôreu d' crakes, ki repete tot l' tîmps « Cwè d' noû, docteur ? »

« Roger Rabbit » ki...

— Est çki vos conoxhoz l' marque di

l' aparey ?, di dj', tracassêye. Alez ene miète vey si vos l' trovez.

— Ratindez m' on pô, dji m' î va do côp, dit-st ele.

Tins k' elle è va, dji rprind m' tuzaedje. I m' fât trover radmint, asteure !

« Jojo Lapin » k' est l' pus malén des lapéns ! Mwaisse Rinåd, Compere Leu et Fré Oûsse inmrént bén l' croxhî, mins i parvént todi a-z è rexhe. Come il est foirt malén, i lzî è fwait vey des vetes et des maweures.

« Piron Robete » ki s' bate ameternam avou Mossieu Mac Gregor po les verdeurs do corti. Et lu, i cåze walon (et co d' troes sôres). Adon k' i djâzéve inglès, divant (on l' loméve « Peter Rabbit »).

Ça n' m' avance waire, tot ça.

Mins, c' est sovint cwand on n' s' î

atind nén ki l' loumire adschind do cir.

Dj' î so, ç' côp ci !

— Vos avoz èn aparey po tchâfer l' aiwe k' a ene tiesse di robete ? di dj' tote binâjhe.

— Bén ây, nosse dame, dji vos l' di dispoys on moumint, savoz ! C' est ça, il a bén ene tiesse di robete. Dj' a stî vey dissu, come vos m' l' avoz dmandé et c' est scrît...

Mins, kî çki va trover çou ki est scrît so l' aparey di nosse brâve djin ? Li response dins l' Rantoele ki vént.

Joselyne Mostenne, às scoles di Bive (scole pa les scolîs), li 7 di may 2024

Istweres di tchesse e payis des Dârdene

Milot e fossé

Tins d' ces vacances la, dj' aléve à pirtche [affut au mirador]. Dj' aveu-st awaitî [guetter, repérer] on mo bea tchivrou di set ût ans et dj' el trovéve télmint bea ki tos les ôtes ni contént pus. C' est ci-la k' i m' faleut.

Dj' ere tos les djoûs à pirtche disca onze eures al nute. Ey a cwatre eures à matén, d' î resteu ddja.

On-z a bea esse djonne et foirt, 'ça n' pout nén durer lontins insi.

On djoû ki dj' rivneu sol matén, dj' esteu télmint hodé k' il a falou ki dji m' sitinde dins on fossé.

Dji distchedje li fizik, dji passe li bresses dins l' burtale, po n' mel nén fé prinde et dji m' sitind po doirmi.

On bon moumint après, gn a onk ki passe, k' aléve al fôrêye po ses lapéns.

Cwand i m' vey a stindou avou l' canon do fizik dizo l' minton, i racoura al mâjhon come on fô e criyant a nosse pere :

— Vinez vitmint ! Dji vén d' vey vosse grand, stindou moirt dins l' fossé avou l' fizik dins les bresses !

Nosse pere, tot angoxhî [angoissé] a-st abizé a velo. Cwand il a veu ki dj' doirmeu, i m' a cscheu [k'cheû, secoué] comifât e m' traitant d' tos les nos.

I m' a ratrinné d' foice al mâjhon et dji nd a yeu po disca nonne a-z atinde tos les rprotches ki dj' meritéve.

Nén dandjî di vs dire ki dj' a dmoré on boket dvant d' raler à pirtche.

Sourdâd

Djule Godfwè tchessive avou mi. C' ere èn ome sins brut. Djamây on mot pus hôt k' l' ôte. Et portant...

On bea djoû, divant pus d' trinte djins, vola k' i nos dit :

— Dj' a del tchance d' esse co la avou vozôtes asteure.

— Pocwè, don, Djule ? I vs a-st arivé àk ?

— Normâldimint, a l' eure d' asteure, dji doereu esse moirt.

— Moirt ? Kimint, ça ?

Et vla nosse Djule ki disgrape si coulote et l' abaxhî so si djno. Del botroule às pârteyes, il ere noer

come do tcherbon.

- Cwè çk' i gn a yeu, don, Djule ?
- E posse limerò doze, dj' esteu vijhén avou on Flamind. La k' i passe on tchivroû. Li Flamind tire. I rate li tchivroû eyet l' bale si vént spotchî sol grosse plake di keuve di m' cingue. Sins leye, dj' esteu roed moirt.

La pus d' dijh ans, il ere dedja deur del foye [*sourd d'oreille*]. On djoû, il aveut minme cwité s' posse divant k' on n' soune li fén del batowe.

- Çou ki vs a pris, ô, Djule, di cwiter l' posse ?

- Dj' aveu froed.

- Vos n' ôz nén etindu sonner les troes côps ?

- Milot, ti sais Bén k' dj' ô deur.

- Li premî côp, Djule, passe eco. Mins si vs ratakez, c' est l' ouxh direk, hin ! L' anêye d' après, å prumî rond, dji di Bén a tertos :

- Il est Bén disfindou do cwiter s' posse divant k' on n' soune. Compris ? Li ci k' etind deur n' a k' a waitî les ôtes.

Djule ni dit rén et vo l' la ki rtome e posse 12. Li batowe si pourshût. Li djournêye s' acheve et, do bwès, on passe a l' otel.

On prind l' apero ; on va passer al tâve ; dji conte mes djins... il è manke

*M'sondje di tos lès djoûs
à l'après d'Popol Verlaine*

*Dj'a sovint on drole di sondje ki mi stitche
D'ène nin conècheûwe feume, ki d'jinme èt ki m'vwès voltîye,
Èt, k'a chake côp, n'èst nin l'minme ddins m'vîye
Ni tot à fêt ène ôte, ki m'inme èt k'ça spritche.*

*Ka èle mi comprind, èt m'keûr, bin clèr
Djusse por lèye, waiy ! n'èst pus on problinme
Por lèye tote seûle, èt lès mateûrs da m'front blème,
Lèye tote seûle lès pout rafrèchi, tot tchoûlant, èt brère !*

*Èsse k'èle èst brone, blonde obin rossète ? Dji nèl sé nin,
S'nom ? Il èst dou èt sonôre, k'dji m'sovins,
Come lès çis dès inmés ki l'Vîye a tchessi fou.*

*S'côp d'ouy èst tot parèy à l'loukåde dès posteûres,
Èt, po s'vwès, lon èri, èt paujère, èt grève, èle a
Li son dès tchèriyes vwès ki sont moyates, asteûre.*

onk !

C' est Djule, ki s' feme est ddja cwerant après lu. « La cwénze djoûs, il a fwait on ptit infractusse et dji m' è fwai [*je m'inquiète*] di nel nén vey avou vozôtes. »

On rfile å bwès avou on tchesseu ey èn ârtisse [*vétérinaire*], ca dji n' aveu pont d' medcén dzo l' mwin.

A 50 metes do posse, vo nos la tertos ki n' fihént pont d' Bén [*très inquiets*], e nos atindant å pire. Mins nonna ! Djule est å posse, ashî so s' cane, li fizik al mwin. Dji xhufele. Djule ni bodje nén. Dji gueuye come on vexhåd k' on lyi a roté so s' cawe : « Djule, Djule ! »

I s' ritoûne :

- C' est bénrade fini, cisse batowe la, hê, m' fi ?

Guy Gilquin shuvant les sovances da Émile Dardenne, sipoté Milot (on rlomé pondeu waloncâzant), ratourné e walon pa † Louis Baijot e 2005, raspepyî pa Lucyin Mahin e 2023 ey eplaidî so les Cmons d' Wikipedia (po rmete pus târd so Wikisourd) avou l' åjhmince do scrijheu.

Do Pâ Verlinne, e walon

Dj' a fwait sovint ç' sondje ci, ki rvént et ki mi stitche / D' ene feme, ki dji n' sai rmete, mins ki dj' voe si voltî. / Ci n' est nén tchaeke côp l' minme, et tchaeke côp dji n' sai kî. / Ç' n' est nén nerén ene ôte; ey on s' inme èt ça spritche.

Ca ele mi comprind Bén. M' cour est por leye, c' est clair. / Si a dj' leyî por leye, mi âme, et m' coir eto. / Por leye tote seule. Eyet l' tcholeur di m' front bladjet, / Gn a k' leye a l' rafrister, etot tchoûlant et braire.

Est çk' elle est brune u blonde, u rossete, dji n' sai nén / Ès no ? I xhiltêye doûs, on son ki dj' m' è sovén / Come des cenes ki dj' inma, mins ki l' Veye tchessa fou.

Ès côp d' ouy est parey al loukåde des posteures. / Eyet s' vwès est pâjhire, lon erî do samrou. / C' est l' vuze des ôtès vwès, ki sont moyales, asteure.

José Schoovaerts, so Twitter, e 2022

So l' aite

I. À matén, cwand dj' a Bén ddjuné,
Dji prind m' capote, dji prind m' tchena
Et mi hawea, et dj' endè va.
Adon dj' aspité come ene sôtroûle
Tot hertchant m' mâle pate, tot clepant,
A foice di roter håre èt hote,
Di haetchî et d' râyî às pires
E tchamp d' cromptires, la, djondant d' l' aite.

II. Et làvâ, tot m' fijhant crever
A fé des royés ey a sâcler,
Tot souwant, shoflant, dji djemixh
Po l' crosse di pan ki dj' n' ârè nén.
Dji voe passer avâ l' samwinne
Des tropeas d' djins braire come des veas :
C' est on pôve milhu k' on-z amoenne
Po l' efoyî a costé, so l' aite.

III. Dj' end a veyou dispoy ki dj' haetche,
Dj' end a veyou des etermints.
Dj' a veyou passer èn efant,
Come ci vî k' aveut ûtante ans.
Dj' a veyou passer cisse bâshele
Et des djonnès feyes di bordjoes.
Et co tos ces-la di m' famille
Ki asteure doirmèt la, so l' aite.

IV. Et tertos, payizan ou ritche,
Li ritche come li pôve payizan,
I sont coûtchîs dizo l' waezon,
Ey asteure, ci n' est ki d' l' ansene.
Del boune ansene k' ecrâxhe mi tere,
Ki fwait crexhe des belès cromptires.
C' est çoula d' esse li prôpietaire
D' on tchamp d' cromptires a costé d' l' aite.

V. A l' fén do conte – ci n' est nole fâve –
Ça m' arivrè, avou, çoula.
Li veye, c' est on âbe k' on discoine.
Dji serè l' coxhe ki l' Moirt côprè,
Dji toumrè on bea djoû a l' tere
Tandiski xhuflèt kékes moxhons.
Cwand k' on m' trouvè dvins les cromptires,
On m' efoyrè djondant, so l' aite.

Bates di cok

Vs ôz espaitchî les bates di coks
La pus d' cint-z ans. Ene bele hapêye !
Pocwè avoz dmoré astok
Et n' nén dismantchî les ârmêyes ?

Vos estoz pus bukés k' des boks,
Vos, prezidints, tote li cawêye.
Endè vleur azès bates di coks
Dabôrd ki ci n' est k' ene tchitchêye...

...Dilé les hiedes di djins a hokes¹
Ki les gueres hinèt sol pavêye !
Des bombes, vos nd avoz des plins stoks.
Les csemer, les rfé a hoplêyes...
Mins, djô ! gn a pupont d' bates di coks !

a bokets (tot disimbridjîs des esplôzions)

Lucyin Mahin, li 10 di djulete 2024, tot lijhant èn arimé da Joseph Brismé (Djobri), on scrijheu del Lovire, écrit dins les anêyes 1920 (lijhâve so Wikipedia sol pådje do scrijheu).

Moudes a rvinde

C' est ene fâve did la ene hapêye.
Nost Oresse coûtchive avou s' mame.
Ele lyi vleut candjî les idêyes,
Po k' i n' tuze pus, tot seu so s' xhame.

C' est çk' elle aveut trové d' meyeu,
Po lyi catchî si pus gros scret :
Si galant, k' esteut-st on moudreu,
Aveut touwé s' -t ome po l' awè.

Ele si moennéve come ene mamjhele,
On djoû po s' fi, on djoû po l' ôte,
Sins l' fé sawè às deus apôtes.

Mins l' djonne ome a tchai sol handele,
Eyet les rtouwer tos les deus.
Vo l' rila co on côp mierseu !

Jacques Desmet, divins « Xhiltéas 2024 »; rarindjî po wårder l' rimaedje e rfondou. Li tinme est ddja dins « Dames » (Rantoele 110, p. 15). Li tite xhene li ramexhnêye di noveles da Lucyin Mahin (2019).

Raphaël Zander, li 16 di setimbe 2022, ratournant on vî scrijheu francès. Li tecse a stî rchanté pa Benoet (acpagné di Sevrine a l' ârmonica) å câbaret walon d' Limerlé li 21 d' avri 2024. El videyo est loucâve so VoBuze (Youtube) ey eto a pârti d' l' Aberteke (adresses p. 18)

Viye uzance co vicante

Li passêye do djoû des âmes

Gn a pus k' deus viyaedjes k' el praticnut co e l' Walonreye, Annvoye et Soûmagne. Dj' a stî hâssî [enchérir] al cene d' Annvoye l' anêye passêye.

Mins, ci passêye la, cwè çki c' est d' ça po ene biesse ?

Les passêyes u hâsses

On dit ossu, pus coranmint asteure, ene vinte [vente publique]. I s' adjixh d' ene technique di vindaedje, la k' on rashonne tos les atchteus et lzî prezinter les béns k' on vout vinde.

Li mwaisse passeu dit on prumî pris, li ci k' on n' pout nén lâchî l' ârtike meyeumartchî. Adon onk des cis u des cenes ki sont la va « monter ». Dj' ô Bén : diner on pris pus hôt. S' i gn a waire di dmande, i pout epoirter l' prodût po ç' pris la. Mins si c' est ene sacwè k' est dmandêye, et k' est co bonmartcheye po çou k' ele vât, adon, gn a on deujhinme ki « dit sor lu ». I dene on pris pus hôt ki l' prumî. Ey insi d' shûte.

Pa côp, li vindeu mete èn « ome di strin » dins l' sâle po fé monter l' hâsse. C' est ene miete çou k' dj' a fwait a Annvoye l' anêye passêye. Et c' est ki : li passêye a rapoirté 256 uros, estô di 180 l' anêye di dvant.

Cwè çk' on hâynêye

Come ki l' passêye do djoû des âmes si fwait dins des ptits viyaedjes, c' est les djins did la k' apoirtèt à pus sovint des prodûts d' leu corti.

Prumîs lots, e l' eglijhe

A Annvoye l' anêye passêye, gn aveut deus gros peturons, ene bele cabuzete, des raecenes, des rodjès betrâles, des poretes, des cabus, des cawoûtes [cucurbitacées] di tote

les sôres et des poretes.

Mins les djins apoirtèt eto des lots k' il ont fabriké zels-minmes, come des potikets d' côrin [confiture] d' totes les sôres. Oudonbén des lots k' il ofrixhnut come des botayes di vén.

Gn aveut minme on faizan djusse touwé al tchesse.

Disrôlmint

Li prezinteu, micro al mwin kimaça pa rdire l' istwere del passêye d' Annvoye. Elle a-st ataké e 20inme sieke pu s' a djoké. Elle a stî rmetowe so pî dins les anêyes 2000.

Adon, on-z atake li metaedje des prodûts al hâsse. Po cmincî, c' est on cinsî do payis, on Flamind cobén, ki vént dire on ptit mot so les prodûts k' il a-st amoenné, waerantis biyo.

Po les grossès citrouyes, c' est l' curé ki bressa ddins po les mostrer às djins.

Les djins atchtèt çou k' il ont

dandjî, motoit nén si tchir k' à botike, mins motoit pus tchir, s' i gn a deus troes ki « djhèt dsu » [qui renchérissent].

Kécfeve minme ki c' est les cis k' ont-st apoirté les dinrêyes ki les « ratchtèt ». Bawaite, c' est po ene boune câze !

Uzaedje des cwârs

Les cwârs sont rmetous à curé ki va dire des messes po les moirts ki n' ont pupont d' famille e viyaedje.

Dinltins, li passêye si fjheut e câbaret do viyaedje. Ça fjheut fé ene boune djournêye à câbartî, et les djins esténs a houte. Avou ça ki l' hâsse si fjheut li dimegne après l' djoû des âmes, po-z awè dipus d' djins.

Asteure, come gn a pupont d' câbarets dins les viyaedjes, ça s' fwait purade li deus d' nôvimbe minme, après l' messe des moirts, sol tchapistrea d' l' eglijhe. Ou crândimint dvant l' ouxh, cwand l' eglijhe n' a nou tchapâ [porche couvert].

Avou l' rujhe ki, à djoû des moirts, i fwait sovint on « tins d' Tossint ». Del plouve et do grand vint. Insi, l' anêye passêye, dj' âreu volou eredjistrer li prezintaedje e walon. Mins, tot rschoûtant l' eredjistrumint, on n' oyeut câzu ki l' hoûlaedje di l' eschoice-vint [vent du nord-ouest, froid et humide]. Mâlâjhey di fé on fitchî odio po mete so Wikipedia !

Lacobén ki dj' a mî adiercî mes fotos. End a ût so l' eiclopedeye e walon. Dj' a minme fwait ene categoreye e walon so les Cmons [fichiers Wikimedia, commons à toutes les langues] (avou l' minme tite ki roci âdzeu).

Lucyin Mahin, li 16 d' awousse 2024, racontant l' passêye do 2 d' nôvimbe 2023 a Annvoye.

Novea live e walon

Dji n' sai shofler

Après « Evoye Abrâm » (Rantoele 107), vo nos rcial Djozef Dewez, avou on novea live di powezeye al libe [vers libres], todi so on tinme biblike.

Ci côp ci, c' est sol pas-sion da Djezus-Cri.

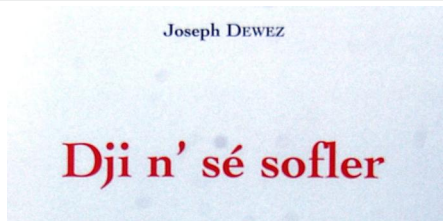
Li tchmin d' croes Jean Willame

Fât dire ki l' ome a yeu come èn « aloumiraedje » [illumination] tot loucant des pavés scultés agritchîs à meur di l' eglijhe di Wiyete [Wierde].

C' est l' ouve d' on lomé Jean Willame, on sculteu do payis d' Nameur k' a brâmint ovré avou l' evetchî po « rapontyî » li decorâcion des eglijhes. Après l' concile Vatican II (1965), gn a veut des novelès idêyes e l' air, brâmint pus modienes. C' est a ç' moumint-la k' on a rsaetchî beacôp di posteures di sints evoye.

Lu a sculté des schaveures [gravures] so des pavés d' noer mârbe. Avou des vizaedjes pus stilijhîs k' davance. Et ene sinne d'erî-plan a l' assorlon.

Gn a nén k' çoula di foû ordinaire divins l' ouve da Wiyame. Li tchmin d' croes « normâ » comprind catoize estâcions. Les pavés Djan Wiyame, end a 16. Li prumire, c' est l' dierin rciner, avou Djezus et onze apoisses (d' ô bén ki nosse Djuda Iscariote a dedja levé l' daxhe). Après l' moirt, gn a ene dierinne estâcion la k' Mareye ripasse tote li paskeye di s' fi. Dispu li cmince, la ki l' Bon Diu a veut prometou mirabiliâ. Et wai, la, asteure !

Joseph DEWEZ

Dji n' sé sofler

Stîle

Come dins « Evoye Abrâm », Dewé s' permète di « tuzer ôtrumint » les paskeyes biblikes. Nén come on les pretchreut li dimegne à siermon, todi !

Lacobén k' on est pus do tins d' l' Inkizicion. Metans, avou cisse dierinne sinne la ki Mareye atôtche li Bon Diu câzu mâhonteuzmint, i n' è faleut nén dpus po-z esse moenné à braijhisse [brûlé sur le bûcher] do trevén des Bas Payis espagnols.

Minme li sculteu lu-minme n' est nén a l' avrûle do criticaedje pa l' oteur. Dins l' tote prumire sinne, a môde d' adrovaedje, li scrijheu lyi rprotche di n' nén awè metou les pavés al tere. « C' est al tere k' els âreut falou mete / les noers pavés do tchmin del croes; / Seur nén les agritchter à meur ! / Al tere, paski, veyoz, / ene pavêye, c' est fwait po k' on rote dissu. »

Pask' à meur, les djins vegnut po les waitî. Dabôrd ki... « Djezus, , lu, i n' a nén dandjî di rwaitants, / i ratind des djins por zels roter avou lu, / so les noers pavés / et treboukî / et s' î sketer s' vizaedje / et poirter s' croes. »

Ci passaedje la, et sacwants ôtes après sont oyâves a pârti d' ene videyo eredjistrêye a Boufiou al fiesse âs lingaedjes walons (Rantoele 110, p. 16). Li tecse î est léjhou pa Pierre Henry. Li videyo a veut stî metowe so les fis on prumî côp avou li muzike di bele plaeece [musique de chambre] djouwêye

a Boufiou. Gn a veut ddja on cint di rwaitants ki l' avént veyou insi, cwand l' compôzeu nos dmanda d' el rissaetchî. Çou ki permète di rmète ene miète dipus d' tecse (li prumire modêye leyive ene grande plaeece al muzike). Inte les stâcions, nos avans radjouté ene muzike di bele tchambe, libe d' abondroets, d' on compôzeu lomé August Klughardt. Vos l' ploz asteure raguider so l' Aberteke u sol tévé waloncâzante (adresses p. 18).

Prezince do prezint

Tot al dilongue des 17 po-winmes, li scrijheu saye di ralloiyî les sofrixhances da Djezus-Cri a des mâlès keures di djins do djoû d' ouy.

Li tite, po on prumî. « Dji n' sai shofler » (dji n' sai respirer), c' est çou k' on noer amerikin, on lomé George Floyd, dijha à policî k' el tineut splinkî al tere, et k' a fini pa l' sitofer.

Al pådje 23, gn a les rwaitants ki criynut sol passaedje di Djezus-Cri poirtant s' croes. L' oteur cominte : « I boerlêynut / i hawnut / come les tchéns / d' Treblinca; / i hoûlnut / come les leus / d' Alabama / ou do Rwanda.

Li dierin rahoucaedje, c' est sins manke, li peupe-sipata [génocide] do Rwanda. Treblinca, c' esteut on camp di dismezindjnaedje [extermination] des Nazis.

I n' pleut nén plinde les djwifs sins dnoncî leus waeraxhreyes d' asteure à macsâder les djins d' Gaza. « li mâleur ki m' siprâche tot, / i vos sprâchrè, vozôtes eto / dins vosse veye di Djeruzalem / ou a Gaza, a Kigali / oudonbén a Nagazaki.

El live ès vind e l' Mâjhon des Walons (<https://www.el-mo-jo.be>).

On scrijheu e walon ene miete rovî

Jules Claskin

Dj' a stî rapexhî on live divins li mnowe bibioteke di l' univiersité do Noû-Lovén. C' est so Jules Claskin eplaidî pa Maurice Piron.

C' e-st on scrijheu li-djwès k' a veyou l' djoû e 1886 a Grivnéye. Si a-t i dhoté e 1926.

Il est nén foirt rilomé, veyoz vs, mins il est tolminme ripris dvins l' antolodjeye da Piron. Pâr k' a-st ataké a scrire li walon sol târd, et k' a morou timpe, nén lontins après s' aveur saetchî foû del oirbire del Grande Guere ezès trinchêyes di Flande.

On voet, totavå ses royes, k' il a-st eduré les sofrixhances del guere. Portant, li seu poyinme k' a-st emantchî sol front e 1916 ni djâze nén di mirâcoleye, di disseulance ou do mâ do payis. Li tinme, c' est l' esperance do vey s' abohner kékès fleurs donci donla avå les hourêyes kitaeyeyes des bombes. Et vey les oujheas raveler so les distrûts payis. Et les rschoûter xhufler leus år-

gudines.

On scrijheu surreyalisse ?

Çou k' dji préjhe li pus divins si ouve, c' est k' c' est onk des prumîs rimeus a scrire sorlon les rîles do surreyalisse. Ca, savoz, les ôtes powetes li-djwès do minme trevén, Vrindts, Lagauche, Mignolet, evnd., il estént co pâr wårdiveus. Di ç' costé la, todi.

Les rimeas da Claskin, zels sont csemtés avou do satirisse.

Houte di çoula, il a ossu fwait ene miete divins l' tchanson, minme s' i scrijheut todi pus voltî del powezeye.

Mâgré li pezansté d' ses scrijhaedjes, on pout platchter li sûtisté d' ses tuzaedjes. Ca tchaeke powinme a on dobe sinse. On préjhrè ossu li ritchesse di s' lingaedje.

Ça fwait ki, po sawouer si ouve, i m' shonne k' on-z a mezâjhe d' aveur Bén bagnî ezès belès-letes. Insi on sâre sopoirter l' målâjhisté di l' âme di ses poyinmes ki, tchaeke, nos houke a tuzer.

Vola ene mwaisse piceure do corant surreyalisse. I serè don sûti kî ârè l' toû di ls ecoper.^{1,2}

Damadje k' ouxhe fwait s' die-rin hiket trop timpe, dai, l' valet !

David Blaude, li 31 di djulete 2024

1. Dji reploie cial ene eman-tchâjhe (sintake) k' on trouve ezès vîs spots come « **Il est** saedje **kî** sait wårder s' pea ». Udonbén : « Fât nén minti **kî** s' kifesse »

2. Divins ci sinse cial (com-prinde) « ecoper » (mete dins ene cope), c' est on noûmot da Mårtén Ldjonne [Martin Lejeune]

Egzimpe di powinme

On ricnoxhe li discrijhaedje d' ene airance [ambiance], on stîle ki s' va rtrover (trinte ans pus târd) dins les ouves des Namurwès del « djermêye 48 », les Guillaume, Smal et Gilliard.

Âd triviè del plouve

Li nûlêye a draené. / Ses pezants toneas d' aiwe rôlèt totavå l' cir. / On ôt toner. / Les grossès gotes toumèt come des baguetes d' acî.

Les âbes ont l' air d' aveur des foyes di veule / – des foyes k' ont l' air di spiyî totès seules.

Emey cisse diloujhe, / deus mâjhones, la pus lon, padrî les maronîs, / avou leu masse di lere et des rôzes so l' pas d' l'ouxh, / tuzèt – tot loucant plouve tot come on louke sins vey...

Response à corwaitaedje di « Dames » (Rantoele 110, p. 15)

« lo » c' est bin « lû », on mot k' a 2 silâbes !

Rapôrt al note 1 èt rapôrt au « nosse » come vos l' sicrîjoz.

Dj'a stî mimbe dèl Rantoele èt dj'a dèmissioné brâmint pus timpe qui ç' qui vos scrîjoz.

Ça stî quand gn-a yu one « charte » dè Rantoele qui dd'jeut qu'on Rantoele d'veut acsèpter qui l' soce v'leut r'fonde li walon. Por mi, impossible.

C'est l' vrê qu' dj'aveu strumé l' rubrique « Bèlès Lètes » qu'ign-a yu 8 (del Ranteule 9 al Ranteule 16, 1998-1999) pwis ç'a stî tot. Ci n'est qu'è 2010 (Rantoele 54, èsté), qui l' rubrique ripidrè, èt nin avou mi.

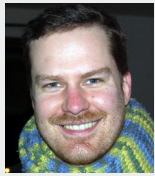
Ci qu' vos rovîz dè scrîre, c'èst qu' dj'a todi scrît an Feller dins l' gazète èt qu' di m' tins, li rubrique « Bèlès Lètes » èsteut an Feller.

Dj'a moussî èl SLLW è 2010 èt

nin è 2012, come vos l' sicrîjoz.

C'èst l' vrê qui d'oyu stî mimbe del Rantoele, dj'a stî lontins vèyu come on r'fondeû mi-minme èt qu' ça n' m'a nin êdî. Mins dire qui dj'a 'nn'alé dèl Rantoele po p'lu moussî èl SLLW, c'èst tot ç' qu'ign-a d' faus. C'èsteut lontins d'avant d'î moussî. Vos-arindjîz lès dates èt lès fiadjès [actes] come dèss gayes su on baston.

Bernard Louis, li 25 di djulete 2024

Fiesse às lingaedjes del Walonreye

On mot so l' edicion 2025

E 2025, li Fiesse às lingaedjes di Walonreye si pasrè a Nameur, li 24 di may.

C' est les Relîs Namurwès kel vont mete so pî, avou l' aidance do comité ki s' raploût deus côps l' an po tuzer a çt evenmint la.

Fât sawè k' l' edicion 2025, ci srè ddja l' dijhinme. C' est po ça k' on a yeu l' dâr d' emantchî on grand pordjet : rifé ene...

Bate di tchansons

Dj' ô bén : ene bate di tchansons e lingaedje do payis, come i gn aveut a l' RTBF disk' e 2014...

I fât dire ki, tos ls ans, on boute so on novea tinme : a Måm diy e 2023, c' esteut les medias ; a Tcheslet e 2024, c' esteut l' edicion. Et l' tchanson, tot l' monde serè d' acoidr po dire ki c' est pâr impôrtant : c' est insi k' on pout atôtchî totes sôres di djins ki n' ont waire d' agrè po les belès-letes. Co mî : li gazete britanike « The Guardian » racontève à moes d' djun ki, les câzes do vigreus acrexhaedje des scoleus raprindant l' lingaedje cornike, c' est l' tchanteuse di psych-pop Gwenno !

Et i n' si fât nén minti : nozôtes e l' Walonreye, nos avans felmint mezâjhe di noveas tchanteus po mete e valeur nos lingaedjes.

Come d' efet, nos end avans pierdou deus so pont d' tins : Julos Beaucarne eyet William Dunker. C' est l' vrai ki, termetant, nos end avans rdiscovrô onk, Guy Cabay. Mins gn

a tolminme dandjî d' aidî les djonnes a s' fé ene plaee dins ç' dominne la.

C' est po ça k' on vout mete so pî on novea pris.

Deus idêyes

Po dire li vrai, i gn a deus idêyes k' on vôreut bén mostrer. Li prumire, c' est k' on pout fé totes sôres di muzikes avou les lingaedjes di nosse payis. Çoula, ene djin come Bernard Daussin l' a co prové i gn a waire, avou si slam e gâ-mès.

Mins on pôre co aler pus lon, et sayî d' mete e valeur tos les tinmes ki les djonnes ont d' l' agrè. Dabôrd ki lu (Daussin) câzéve purade des p'tits mestîs ou di s' bea payis.

Dji sondje voci a des ârtisses etrindjirs kel fwaînut al leccion, come Rodin avou s' rape e-n occitan, ubén come Kneecap, li binde di hip hop e-n irlandès, k' a brâmint do succès ces djoûs ci.

C' est des tchanteus di ç' sôre la k' i nos fâreut e l' Walonreye po-z amoenner les djonnes djins a rcâzer walon, picârd, gâ-mès u tchampnwès.

Po dire li vrai, fâreut rivni ene miete al difén des anêyes ûtante, cwand René Binamé et Les Slugs fjhént do punk e walon.

Li deujhinme idêye k' i nos fâreut mostrer, c' est k' i gn a nén dandjî d' comprinde li tecse tot etir po schoûter voltî

ene tchanson. Ey adon k' il est co ahessâve di fé des tchansons e walon, minme si brâmint des djins n' etindnut pus nosse lingaedje. Çoula eto, nos l' savans dispu lonmint, veyanmint k' on tchanteu come William Dunker a stî rçû à Kebek come li grand ârtisse k' il esteut, minme si les djins vaila n' câzént nén l' walon.

Epwis nos l' veyans sovint foû del tuzance walone : waitîz l' ceremonreye k' a drovou les djeus olimpikes. Gn a des miyons d' djins k' ont adoré l' passaedje d' Aya Nakamura, ki tchante des afwaires come « j'suis pas ta catin Djadja genre / en catchana baby tu dead ça ».

Il adorront eto les tchansons e walon, pus k' i n' ont nén dandjî d' comprinde on câzaedje mot po mot.

Gn a k' a...

Mins paret ki, tot ça, i l' fât co mostrer. Nos alans fé ene bate del tchanson, dabôrd. C' est brâmint d' l' ovraedje. Po cmincî, fât scrire des tecses po les tchanteus ki n' kinoxhnut nén bén leu lingaedje. I les fât trover, ces tchanteus et tchanteuses la. I les fât ecoraedjî. Epwis après i les fâre fé cnoxhe, po n' nén k' tot ça n' sieve k' ene djournêye.

Si vs estoz capâbes d' aspaler ç' mouvment la, fjhôz l' sins hepter.

Julien Noël, li 19 d' awousse 2024

<-- Jean Goffart, William Dunker, Nathalie Delhaxhe, Xavier Bernier, Willy Marchal, Julos Beaucarne -->

Letes et emilaedjes

Jacques Servotte: Li 15 di djulete, li comene di Sambveye sitrima, a Farjhole, li nouzome posteure ki dji vs avoz dit (Rantoele 105, bontins 2023, p. 17).

Elle est sinêye « JS dèl Basse-Sambe ».

Ey ele poite on no e walon « Émon lès tètâr di Fârjole ».

A ciste ocâzion la, li soce a-st eplaidî on gros live so si istwere (e francès avou brâmint do walon), k' on pout aberweter po rén (loukîz p. 18).

Dimitri François :

Po l' prumî côp, les 14 et 21 di djulete, dj' a sayî do fé ene animâcion avå les voyes [*animation de rue*] e walon.

Li 14 a Poitchece (Dâvdisse), al fiesse do shabot et l' 21 å Fornea Sint-Mitchî (Nâwinne, Sint-Houbert) al fiesse å vîs mestîs.

Po çoula, dj' a sondjî do raconter ås djins, e francès ey e walon, les fâves Lafontaine udonco des istweres di gamén. Dj' ô bén : des floricones come « Rodje capucete », « Blanke nive et les 7 bacous », evnd.

Dj' aveu sogne ! Ma çoula s' a bén passé , paski les djins inmént bén et i rivnént po-z endè schoûter ene deujhinme. Ça fwait plaijhi.

Å Fornea, dj' a raconté 103 côps « li coirbâ et li rnâd ». Asteure, dj' el kinoxhe par keur (todi mî k' e scole !).

Dji waitrè do ricmîncî çoula, paski c' est ene novele façon di fé viker nosse bea walon pattavå les voyes, afén çk' on nel roveye nén.

Dji rvén dé vozôtes po vs diner ene informâcion.

Li 10 di nôvimbe, å fotbal di Transene, dj' amontrè on novea spectåke « tot seu sol sinne » avou brâmint des biestreyes a vs conter.

Çoula kiminçrè a 3 eures di l' après-nonne.

On pout ddja wårder s' plaeece å 0470/464 126.

Veyâvté do walon

Li 11 d' awousse, a Rondu (Libramont), li comene a strimé ene pormoennåde avou des tecses e walon da Charles Bentz (1937-1999). Racsegnes : tourisme@libramont.be.

A Sint-Houbert, gnè va bénrade avè des plakes e walon a l' intrêye di tos les vijaedjes di l' intité. Grâce å mayeur, a Laurent Dabe et å label « Nosse comene dit oyi ».

André Mottet, onk des scrijheus des crakes e nosse gazete, a morou e 2021, mins nos nd avans rén sepou. Si feme l' a shuvou kékes moes pus târd. Brâmint d' ses tecses sont so Wikisourd. Gn a eto so Wikipedia si pîce di teyâte « Li creyâcion do monde » avou des bokets d' videyo.

Claire Colonval, ene sicrijheuse di bokets po ls efants, a ossu leyî ses hozetes l' an 2022.

Joselyne Mostenne :

Al copinreye di Rotchfoirt, nos sayans d' emantchî on cåzaedje e walon pol toû del veye [*city tour*] di Rotchfoirt.

C' est li scabene [*échevine*] do tourisse k' est dmandeuse. Paregzimpe, po les pinsionaires des seniorreyes k' inmrent bin etinde cåzer walon. I gn àrè l' tchuze dins les cåzaedjes ki seront metous so des schayetes (clés) USB (francès, inglès, flamand, almand et... walon). Les tourisses pôront, insi, tchoezi leu lingaedje.

Adon, nos fâre eredjistrer l' tecse. Al soce, i s' ont metou dacoird ki tchaeconk frè ene pàrt di l' ovraedje et k' i rparont l' tecse etir tertos eshonne. Ça serè, dji pinse bin, Zîré Malet, Daniel Colignon, Jacques et Willy Marchal, les specialisses di Rotchfoirt. Po l' eredjistrumint, on pout awè sacwants vwès diferinnes. I gn a rén avou avou ça. C' est minme mî.

Julien Noël (ratourné do francès).

Pris d' ene ouve di scolyince [*prix de l'initiative pédagogique*].

Pol prumî côp, e 2024, li Ministere va mete so pî on sfwait pris, avou on montant di 2.500 €.

On pout atâvler totes sôres di pordjets, dizo sopoint papî u éndjolike. Mins ki n' sont nén pus vîs ki 2021. I doeynut bén eto mostrer a kî çk' i sont-st adressîs [*public cible*].

Elzès fâf fé parvini divant l' **18 di setimbe** a : Julien Noël, 44, Boulevard Léopold II, 1080 Brussele.

Dipus d' racsegnes so Wikinoveles (adresse p. 18) ki roveye sol waibe del Federâcion Walonreye-Brussele.

Ådvins (II)

Li passêye des moirts a Annvoye (L. Mahin) ...	p. 13
Les 2 n' savént shofler (live Joseph Dewez)	p. 14
Ridiscovri Claskin (David Blaude)	p. 15
Droet d' response (Bernard Louis)	p. 15
Rifé ene bate di tchansons (Julien Noël)	p. 16
Letes et emiles	p. 17
Crake (Christian Thirion)	p. 18
Sol Daegntoele waloncâzante	p. 18
Et l' nute s' a stindou (binde d' imådjes da Djozewal) (XXV & XXVI)	p. 19-20

Crake

Les botes

Li dame di scole da Tibå – k' est e l' pitite sicole – saye di lyi mete ses botes. Elle ennî a dedja metou ene et l' ôte n' a nén l' air di voleur moussî.

Li dame saetche tant k' ele pout et Tibå tchôke tant k' i vout mins c' est foirt mâlâjhey di fé rentrer s' pî dvins. Après brâmint d' foice et d' souweur, les botes sont metowes.

Tibå dit-st adon al dame di scole : « ele ni sont nén à bon pî ! ».

Li feme ni reye pus, ele hagne so s' tchike et s' atele a lyi bodjî ses emacralêyès botes. L' ovraedje po lzès bodjî est ossu pé ki po lzès mete.

Après ene dimeye eure di ç' corwêye la, les botes sont bodjeyes et rmetowes dadrame et c' est ç' moumint la k' Tibå tchoezixh po dire a s' mwaistresse : « Ci n' est nén les minnes. C' est les cisses da m' fré. Mi mame m' els a dné pask' ele ni lyi vont pus ».

Ça fwait : el dame di scole ritrouve on pô d' pâjhûlisté.

Et come c' est l' ivier et k' i fwait froed, ele dimande a Tibå wice k' il a metou ses wants. Et l' gamén lyi respond : « E fond d' mes botes po n' elzès nén piede ! ».

Christian Thirion, li 30 d' awousse 2024

Etrevéns a vni

Djournêye coinrece di l' SLLW a Djiblou, li **semdi 5 d' octôbe** a l' otel « Les troes clés » a pârî d' 10 eures à matén

El **djudi 26 di decimbe** : messe e walon a 9 e. 30, rowe des scoles, 75 a Sint-Serwai (dlé Nameur)

Live so les cwarmes d' Farjhole [Falisolle]

<https://www.sambreville.be/loisirs/tourisme/curiosites/emon-les-tetar-di-farjole.pdf>

(eclitchâve ossu direk so Wikinoveles)

Sol Daegntoele waloncâzante

L' Aberteke

<http://aberteke.walon.org>

Videyos : bokets do câbaret walon d' Limerlé; 3inme cours so les dvancetes e walon.

L' eciclopedeye Wikipedia

aveut 12.424 ârtikes (à 4 di setimbe 2024); <http://wa.wikipedia.org>.

Wiccioneaire

<http://wa.wiktionary.org>

N' aveut 33.204 ârtikes à 4 di setimbe 2024, inte di zels, 28.390 fok pol walon. Li diferince, c' est des mots di ds ôtes lingaedjes, respplikés e walon.

Wikisourd

<https://wa.wikisource.org/>

Biblioteke di tecses e walon dins totes les ortografeyes. Dj' avans tot fwait : « Li pan do Bon Diu » (Henri Simon) et cmincî « Dierins contes » (Edmond Wartique) (e Feller).

DTW

Dictionnaire di tot l' walon: <https://dtw.walon.org/>.

À 4 di setimbe 2024, gn av 36.066 intrêyes.

Les **888** dossîs .MMO (longs ârtikes sicrîts e 1992-94) ont stî tertos rcopyîs.

Berdelaedjes

<http://berdelaedje.walon.org/>

Avançmint do pordjet « Sinteze do pârlaedje ».

VoBuze (Youtube)

Tchinne Lucyin Mahin

<http://youtube.com/@mahinlucien>

Pays condruze et walon

Djâspinreye Fesbok foirt ovrante [active]

Li bijhe et l' solea

<https://atlas.limsi.fr/?tab=be>

Muzêye do Pârlaedje

<https://www.museedelaparole.be/>

Amon Lorint

<https://amonlorint.wordpress.com/>

Ôtès hårdêyes so Wikinoveles

<https://wa.wikipedia.org/wiki/Wikinoveles>

Racourti des imådjes di dvant

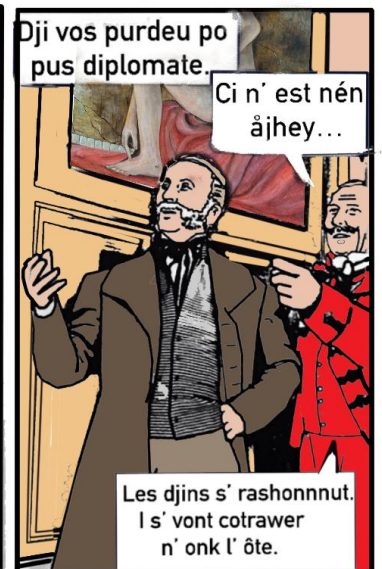
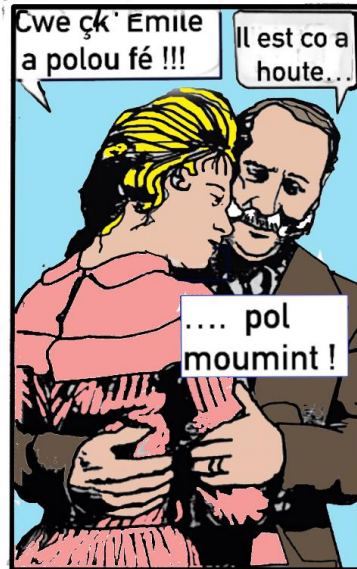
Dj' estans e 1815. Emile Colot, on Walon d' Lene (Åssôrt), ki s' aveut-st egadjî dins l' ârmêye francesse, si rtrouve Holandès après l' batreye di Brinne-l'-Alou [bataille de Waterloo]. I rwangne si novea payis, tot rpassant pa l' Iye Corsike [Corse]. Mins...

Nén ene âme, mins gn a todi onk u l' ôte po rdire cwè

... il î rtrouve ene djouguete [cantinière], Bizete, k' esteut avou lu e l' ârmêye. Cisse-ciale li hole por lu aler rvindjî s' pa, k' âreut stî dischindou pâ mayeur did la. Emile, al fén, s' î decide, mins on l' ratind et tirer sor lu. I respond...

Tot conté et tot rabatou, vost Emile, c' est èn etrindjir. Çou k' i gn a la yeu, c' est on moude di rinnvâts. Dji n' a nén a mete des wants. Et ça arindje tot po Bizete k' a l' sonk k' ele voleut awè.

